

- ченными возможностями / Д. Калимулин // Информационные технологии в профессиональной школе. — 2009. — № 6. — С. 77—84.
3. Компьютерная грамотность : уч.-метод. пособ. для слушателей. — Екатеринбург : Ажур, 2011. — 240 с.
4. Крыгина Н. В. Влияние через социальные сети / Н. В. Крыгина. — М. : Фокус-медиа, 2010. — 52 с.
5. Ромахова И. Ю. Доступность информации Web-сайтов для людей с ограниченными возможностями / И. Ю. Ромахова // Молодой ученый. — 2013. — № 4. — С. 683—685.

УДК 070.41:070.48—056. 2(477)

Г. О. Полякова

Запорізький національний університет

Проблеми людей із особливими потребами на шпалтах газети «День»

Полякова Г. О. Проблеми людей із особливими потребами на шпалтах газети «День». У статті розглянуто частоту та спосіб подачі проблем людей із особливими потребами в газеті «День». Аналізуються контексти обговорення проблеми: соціально-інформаційний політичний, юридично-правовий, економічний, культурний, медійний. Простежено часову динаміку представленості проблеми – газетні публікації змінюються кількісно (зростає число згадок проблеми) і якісно: перехід від інформаційного підходу – до просвітницького. Вивчено важливість у конструюванні проблеми коректності вживання термінів на позначення проблем людей із особливими потребами. Журналісти газети використовують традиційну та сучасну термінологію: поруч зі словами «інвалід», «людина, яка має інвалідність» використовуються позначення «людина з особливими потребами», «людина з обмеженими можливостями». Важко прийняті з етичного боку позначення та їх антиподи: «людина з особливими потребами», «незрячий», «людина, яка погана чує», «душевнохворі люди», «люди з душевним або емоційним розладом» – і «каліка», «глухий», «німий», «епілептик», «недоумок», «божевільний». Підкреслено, що обсяг інформації та спосіб конструювання проблем людей із особливими потребами в газеті «День» засвідчує перехідний етап від медичної до соціальної моделі інвалідності.

Ключові слова: проблема, люди з особливими потребами, якісна преса.

Полякова А. А. Проблемы людей с особыми потребностями на страницах газеты «День». В статье рассмотрены частота и способ подачи проблем людей с особыми потребностями в газете «День». Анализируются контексты обсуждения проблемы: социально-информационный политический, юридически-правовой, экономический, культурный, медийный. Проанализировано временную динамику представлennости проблемы – газетные публикации меняются количественно (растет число упоминаний проблемы) и качественно: переход от информационного подхода – к просветительскому. Изучено важность в конструировании проблемы корректности употребления терминов для обозначения проблем людей с особыми потребностями. Журналисты газеты используют традиционную и современную терминологию: рядом со словом «инвалид», «человек, имеющий инвалидность» используются обозначения «человек с ограниченными возможностями», «человек с ограниченными возможностями». Использовано приемлемые с этической стороны обозначения и их антиподы: «человек с ограниченными возможностями», «незрячий», «человек, который плохо слышит», «душевнобольные люди», «люди с душевным или эмоциональным расстройством» – и «калека», «глухой», «немой», «эпилептик», «придурок», «сумасшедший». Подчеркнуто, что объем информации и способ конструирования проблем людей с особыми потребностями в газете «День» свидетельствует о переходном этапе от медицинской к социальной модели инвалидности.

Ключевые слова: проблема, люди с особыми потребностями, качественная пресса.

Polyakova A. Problems of people with special needs in the newspaper «The Day». The article examines the frequency and method of supplying the needs of people with special needs in the newspaper «Day». The author analyzes the context of discussing the problem: social and information policy, legal and regulatory, economic, cultural, media. Here are analyzed the temporal dynamics of the representation of the problem – newspaper articles vary quantitatively (increasing the number of mentions of the problem), and qualitatively: the transition from the information approach – to enlightenment. The importance of the problem in the design of correct use of terms to refer to the problems of people with special needs is studied. Journalists use traditional and modern terminology: next to the word «disabled», «people with disabilities» use «people with disabilities», «person with disabilities». Ethically acceptable symbols and their opposites: «people with disabilities», «blind», «a person who is hard of hearing», «mentally ill people», «people with mental or emotional disorder» – and

«cripple», «dull», «dumb», «epileptic», «moron», «crazy» are studied. The findings indicated that the volume of information and method of constructing the problems of people with special needs in the newspaper «Day» refers to the transition from a medical to a social model of disability.

Keywords: problem, people with special needs, quality press.

Рівень цивілізованості суспільства визначається ставленням до дітей, жінок, людей із особливими потребами.

Державна гуманітарна політика сприймає людей із соціальними обмеженнями з позиції соціального прагматизму: всіляко декларується і пропагується активне включення в соціум людей із фізичними вадами [8:2].

Із іншого боку – у цій сфері існує багато міфів. Саме вони породжують негативне ставлення та відкрите упередження. Серед найбільш розповсюджених стереотипів такі: люди з особливими потребами пасивні, слабкі, неприємні, залежні, недружні, жалюгідні, тягар для суспільства, вони не в змозі працювати і конкурувати на відкритому ринку праці, неосвічені, потребують благодійної допомоги, від них немає духовної користі суспільству [1:26]. Засоби масової інформації постійно «балансують» між цими двома тактиками: руйнують або ж, навпаки, підкріплюють негативні стереотипи, пов’язані з інвалідністю.

Дослідженням упливу засобів масової інформації на суспільну свідомість та соціальну адаптацію різних груп населення, у тому числі й людей із особливими потребами, займалися А. Домбровська [7], К. Кіннік, Д. Кругман, Г. Камерон [9], І. Ясавеєв [22].

На думку І. Ясавеєва, життя людей із особливими фізичними потребами недостатньо висвітлюється. Причинами цього дослідник називає труднощі конструювання цієї соціальної проблеми: складність використання ЗМІ як каналу проблематизації ситуації. Це зумовлено багатьма чинниками: по-перше, проблема не відрізняється новизною, не відповідає інтересам влади і культурним уподобанням суспільства; по-друге, матеріали, присвячені проблемам людей із особливими потребами, спочатку викликають емоційний відгук в аудиторії, а потім, за концепцією «втоми співчуття», настає емоційне вигорання, або інші стратегії ухилень від повідомлень, «оскільки в цьому випадку відсутні інформаційні приводи, абсолютно немає подій як таких, проблема становища людей із обмеженими можливостями потенційно має вкрай низькі шанси на успіх у конкуренції з іншими соціальними проблема-

ми» [22:158].

Концепція «втоми співчуття» виникла на Заході: дослідники будували гіпотезу, згідно якої постійне висвітлення соціальних проблем веде до втрати здатності їх відчувати. Як підкресловав Е. Даунс, «жалібний вигляд чайки, яка забруднилася нафтою, чи мертвого солдата, блідне, коли ти його бачиш десятий раз» [9:191]. Тому, як зазначають С. Хілгартнер, Ч. Боск, відбувається конкуренція соціальних проблем за «зайве співчуття» – співчуття до подій та явищ, що знаходяться поза колом безпосередніх турбот людини [9:191]. Проблеми людей із особливими потребами найчастіше належать до цього типу.

Інформаційний вплив на соціальну адаптацію, за А. Домбровською, є трибічним процесом і залежить від таких факторів: мас-медіа (змісту повідомлень), масової свідомості (соціальних уявлень) і осіб із інвалідністю як суб’єктів соціальної адаптації (формування потреби в пошуку інформації про можливості реалізації, усвідомлення важливості інформаційних ресурсів для задоволення власних соціальних потреб). Важливим чинником соціальної адаптації людей із обмеженими можливостями є соціально-психологічні особливості сприйняття ними повідомлень мас-медіа і соціальних стереотипів. Регулярне сприйняття ЗМІ дискримінаційних стереотипів інвалідності зумовлює закріплення «пасивного» типу соціальної адаптації людей із особливими потребами [7:5].

Мета статті – виявити обсяг інформації, присвячений проблемам людей із особливими потребами, в якісному друкованому виданні, а також простежити способи їх конструювання.

Предмет дослідження – журналістські матеріали про людей із особливими потребами.

Об’єкт дослідження – газета «День» за період з 1.10.2011 р. по 1.10.2014 р.

Аналіз публікацій показав такі особливості подання цієї проблеми.

1. Проблеми людей із особливими потребами найчастіше обговорюються в соціально-інформаційному контексті, рідше – політичному, в юридично-правовому (новації в законодавстві, захист прав на освіту, отримання медичних послуг тощо), економічному, культурному

(жанр «історії життя» знаменитих людей, які мали особливі потреби).

2. Автори газетних публікацій у «Дні» сфокусовані як на державних структурах (законодавство про реабілітацію інвалідів в Україні, діяльність органів державної влади, громадських організацій та волонтерських рухів), так і власне на людях з особливими потребами, їх житті, соціальній поведінці, стратегії подолання життєвих труднощів (найбільш прислуговуються в цьому плані – нариси та інтерв’ю).

3. Власне, наявність іншого підходу щодо створення образу інваліда в соціальному дискурсі, – конструювання його «людського обличчя», пошук людських тем та інтересів, – підвищують соціальну значущість проблеми і вигідно вирізняють цю комунікаційну стратегію видання з-поміж багатьох інших. Зокрема: «Для людей із особливими потребами позитивний результат має не лише спеціальна іпотерапія, а й просте спілкування з кіньми, можливість погладити й пригостити тварин цукром, спостерігати за ними» [16]; «Як розповідають ініціатори проекту, одна з основних цілей показу мод для жінок з особливими потребами – відкрити їхню природну, справжню красу, закріпити впевненість у своїй привабливості, віру в себе та в свій успіх» [13].

4. Соціально-інформаційний дискурс проблеми містить прийоми романтичного зображення нозологій як невиліковного важкого діагнозу і протиставлення геройчної боротьби як з діагнозом, так і з політичним ладом: «Ліза Шапошник – стала однією з найбільш відомих людей Євромайдану. Дівчина, яка *страждає на ДЦП*, щодня допомагає мітингарям» [21]; «Під час подій на Майдані Ліза власним прикладом показала мільйонам людей, як треба боротися за майбутнє держави. Незважаючи на те, що дівчина *страждає на ДЦП*, вона працювала волонтером Майдану» [4].

5. У 2014 р. простежується посилення частоти вживання метафоричних перенесень окремих нозологій на політичну сферу. Найбільше це стосується душевних або емоційних розладів, незрячості. При цьому використовується мова нетерпимості й дискримінації: замість вислову «душевнохворі люди» – «божевільний», «псих», замість слова «незрячий», «слабозорий» – «сліпий», «сліпота». Наприклад: «Події у Криму є лише початком дій, які готове Кремль. Про це йдеться у статті «*Путін – божевільний*», опублікованій у Frankfurter Allgemeine Zeitung, передає «Німецька хвіля»

[14], «Підривав будинки, винищив сотні людей, і своїх зокрема. Потім, звичайно, все списав на чеченців. Гадаю, *Путін просто божевільний*» [2], «Що ж, переважна частина аудиторії «Эха Москви», переконаний, і без Ганапольського вважає *Путіна божевільним*» [6], «Як можна було всі ці роки страждати на безпрецедентну *політичну сліпоту* й не бачити саме в Росії головної загрози Україні?» [10], «Мушу сказати, що *серед луганчан вистачає і слітих*. Саме для них хтось пустив чутку про те, що в Луганську начебто діють диверсійні групи нацгвардії» [19], «Безправний, *німий Луганськ, паралізований страхом і власною неміччю*» [18].

6. Уживання нетolerантних позначень конкретних нозологій в культурному контексті проблеми, що зумовлено художньо-публіцистичним стилем, прагненням скоротити дистанцію між автором і читачем: «Щодо Достоєвського – феномен генія російської літератури навіть за життя письменника викликав неоднозначні думки. Каторжник, *епілептик*, гравець, що не керує пристрастями, який загрузнув у боргах» [5]; «У першій картині перед нами постає молодий, красивий та енергійний Тарас Шевченко (соліст Донбас Опери Сергій Дубницький). Він чує, як *слітий* Кобзар Остап Вересай виконує думу поета» [3]. Так само стилем, природою есеїстики зумовлене вживання прислів’їв: «*Сказав слітий – побачимо, сказав глухий – почуюмо*» в есеї про смерть І. Сталіна [15].

7. «Родзинка» цього видання – медійна тематика. Вона не оминула й освоєння теми інвалідності в інформаційному просторі (матеріали про серію документальних фільмів під загальною назвою «*Насамперед ми люди*» [17] або про прем’єру проекту «*Життя на рівних*» на Першому Національному [11]).

8. Часова динаміка представленості проблеми – протягом 2011–2014 рр. газетні публікації змінюються кількісно: зростає число згадок проблеми (197 у 2011 р., 294 – у 2014 р.), що засвідчує постійний інтерес авторів. Простежуються і якісні зміни: від інформаційного підходу – до просвітницького. Переважно починає йтися про потребу інтеграції людей із інвалідністю у соціум як повноцінних членів суспільства рівних можливостей. Словосполучення «*інтеграція в соціум*» вживается достатньо часто в значенні інтеграції в ЄС, інтеграції кримсько-татарської чи ромської спільноти в український соціум. Проте буквально поняття «*інтеграція в соціум* людей із особливими пот-

ребами» в досліджуваних текстах не представлено.

Важливим у зазначеній темі є коректне вживання термінології, що позначає коло про-

блем людей із особливими потребами.

Кількісний аналіз використання ключових слів у газеті «День»:

Ключові слова	Період дослідження			
	2014 рік	2013 рік	2012 рік	2011 рік
Інвалід	84	79	75	68
Людина, яка має інвалідність	11	30	25	21
Тяжка інвалідність; Спіткала інвалідність; Інвалідність і смерть	-	2	1	-
Людина з особливими потребами	35	28	12	7
Людина з обмеженими можливостями	20	13	20	6
Не інвалід, а нормальна, здорована людина	-	-	-	-
Людина, яка використовує інвалідний візок	10	11	11	3
Людина, яка прикута до інвалідного візка	1	1	-	-
Має ДЦП	11	11	11	4
Страждає на ДЦП, хворий на ДЦП	1	3	5	5
Лихо під назвою ДЦП	-	1	-	-
Має інвалідність в результаті поліоміеліту	-	-	1	-
Страждає від поліоміеліту, жертва поліоміеліту	-	-	-	-
Розумово відсталая людина	-	2	2	1
Відсталая, розумово неповноцінна	-	-	-	-
Дитина (людина) із затримкою у розвитку	1	1	-	1
Недорозвинений, слабоумний, недоумок	3	2	3	3
Людина з синдромом Дауна	7	6	5	5
Даун, монголоїд	-	-	-	1
Людина з епілепсією; людина, яка має епілептичні напади	2	4	2	-
Людина, яка страждає на епілепсію	2	-	1	-
Епілептик	-	-	1	-
Душевнохворі люди; Люди з душевним або емоційним розладом	2	1	3	2
Божевільний, псих	30	25	19	15
Незрячий	13	15	14	21
Сліпий	24	18	17	15
Людина, яка погано чує	1	1	1	-
Глухий	4	6	3	3
Глухонімий	1	-	-	-
Людина з труднощами в спілкуванні; людина з вадами мовлення	-	-	-	-
Німий	3	2	1	1
Порушення опорно-рухового апарату	1	-	-	-
Хворий	20	18	15	13
Каліка	7	7	3	2
Інтеграція в соціум	-	-	-	-
Разом	294	287	240	197

Зіставлення ключових слів у журналістських матеріалах, котрі впливають на суспільну

свідомість і власне на соціальну адаптацію інвалідів, показало:

• у публікаціях переважають загальні згадки без розгляду проблем конкретних нозологій (див. таблицю);

• простежується використання традиційної та сучасної термінології: Поруч зі словом «інвалід», «людина, яка має інвалідність» (медична та юридична моделі інвалідності) використовуються позначення «людина з особливими потребами», «людина з обмеженими можливостями» (соціальна модель інвалідності) тощо;

• у 2012–2013 рр. у публікаціях вжито вислови «тяжка інвалідність», «спіткала інвалідність», «інвалідність і смерть», що сприяють сегрегації за ознакою здоров'я;

• серед конкретних нозологій у матеріалах найбільш представлені люди з душевним або емоційним розладом, незрячі, що, ймовірно, говорить про поширеність цих хвороб серед населення (див. таблицю);

• журналісти «Дня» інколи порушують правила коректної мови, коли пишуть про інвалідів: зокрема, іноді вживають слова «глухий», «німий» – неможливість спілкування, контакту; «хворий» – значить, треба лікувати; «людина, яка прикута до інвалідного візка», «лихо під назвою ДЦП», «людина, яка страждає на епілепсію» – це викликає співчуття і жалість, уявлення про фатальність, неможливість жити нормально; гидливість викликають слова «каліка», «епілептик», «недоумок», «даун»; «псих», «божевільний», крім усього іншого, викликають страх, пов'язаний з непередбачуваністю, небезпекою. Такі терміни мають цілком негативне забарвлення, і на довершення всього, це вислови, яких виховані люди уникають в будь-яких обставинах. Вжито й більш прийнятні з

етичного боку позначення: «людина з особливими потребами», «незрячий», «людина, яка погано чує», «душевнохворі люди»; «люди з душевним або емоційним розладом» та ін. (див. таблицю). Для порівняння наведемо такі уривки: «Якось моєму чоловіку в разомі хтось сказав: «Вона в тебе – каліка». А чоловік відповів: «Вона – інвалід, а каліки бувають з руками і ногами», – розповіла BBC Алла Лисенко з Дніпропетровська, яка на XIV Параолімпійських Іграх у Лондоні завоювала золоту нагороду у дисципліні «академічне веслування» [12]; «Ці вимоги, як кажуть, прописані кров’ю, говорить Дмитро і згадує загиблих товаришів. А скільки з них поранених, контужених, калік на все життя!» [20].

Обсяг інформації та спосіб конструювання проблем людей із особливими потребами в газеті «День» засвідчує перехідний етап від медичної до соціальної моделі інвалідності. Серед журналістів обраного видання домінує тактика підвищення соціальної значущості проблем людей, які мають особливі потреби, створено позитивний образ людей із інвалідністю. Проте залишається практика ретрансляції негативних стереотипів: як і інші меншини, права яких порушуються більшістю, інваліди ображаються на слова, що підкреслюють їхнє становище, викликають жалість та інші негативні асоціації. Тому журналістам слід логічно і цілком доречно використовувати відповідну термінологію.

Перспектива подальших наукових студій – дослідження інших каналів поширення інформації про людей, які мають інвалідність, їх інформаційної підтримки за допомогою єдиного інформаційного простору.

Література

1. Байда Л. Інвалідність та суспільство : навч. посіб. / Л. Байда, О. Красюкова. — К. : Київ. ун-т, 2011. — 188 с.
2. Валентин Сильвестров: «Майдан – це соборність» [Електронний ресурс] // День. — 2014. — 19 берез. — Режим доступу : www.day.kiev.ua/.../190314-silvestrov-muzika-pidlosti-ganbit-imidzh-rosiyi-zavoyovuvati-potribno-kulturoyu.
3. Веремейко Р. «Шлях Тараса» як зразок єдності [Електронний ресурс] / Р. Веремайко // День. — 2014. — 15 квіт. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/shlyah-tarasa-yak-zrazok-iednosti>.
4. Волонтерка Євромайдану з Донеччини Ліза Шапошник житиме в Тернополі [Електронний ресурс] // День. — 2014. — 20 черв. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/news/200614-volonterka-ievromaydanu-z-donechchinii-liza-shaposhnik-zhitime-v-ternopoli>.
5. Гордійчук І. Євген Миронов: «Особисте життя Достоєвського було матеріалом для його романів» [Електронний ресурс] / І. Гордійчук // День. — 2012. — 18 січ. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/ievgen-mironov-osobiste-zhitya-dostoievskogo-bulo-materialom-dlya-yogo-romaniv>.

6. Грабовський С. «Братні народи» та «божевільні лідери» в аріях московського гостя [Електронний ресурс] / С. Грабовський // День. — 2014. — 21 лип. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/suspilstvo/bratni-narodi-ta-bozhevilni-lideri-v-ariyah-moskovskogo-gostya>.
7. Домбровская А. Роль средств массовой информации в процессе социальной адаптации инвалидов в современной России : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. социол. наук : спец. 22.00.04 / А. Ю. Домбровская. — Тула, 2006. — 22 с.
8. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» : станом на 06.10.2005 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : офіц. вид. — К. : Парлам. вид-во, 2012. — 3 с. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2961>.
9. Кинник К. «Усталость сострадать»: коммуникация и чувство опустошенности в отношении социальных проблем / К. Кинник, Д. Кругман, Г. Камерон // Средства массовой коммуникации и социальные проблемы : хрестом. / [сост. И. Ясавеев]. — Казань : Казан. ун-т, 2000. — С. 187—217.
10. Лосєв І. Реальне життя і передвиборча риторика [Електронний ресурс] / І. Лосєв // День. — 2014. — 17 жовт. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/media/realne-zhittya-i-peredviborcha-ritorika>.
11. Лубчак В. На Першому Національному стартує новий проект «Життя на рівних» [Електронний ресурс] / В. Лубчак // День. — 2013. — 12 берез. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/.../na-pershomu-nacionalnomu-startuie-noviy-proekt-zhittya-na-rivnih>.
12. Миколюк О. «А ще кажуть, що в країні немає на кого рівнятися...» [Електронний ресурс] / О. Миколюк // День. — 2012. — 11 верес. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/shche-kazhut-shcho-v-krayini-nemaie-na-kogo-rivnyatisya>.
13. Мода для особливих [Електронний ресурс] // День. — 2012. — 22 лип. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/photo/moda-dlya-osoblivih>.
14. Німецькі ЗМІ: Путін — божевільний [Електронний ресурс] // День. — 2014. — 17 берез. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/news/170314-nimecki-zmi-putin-bozhevilniy>.
15. Свідзинський А. «Спасибі товаришу Сталіну за щасливе, радісне дитинство!» [Електронний ресурс] / А. Свідзинський // День. — 2012. — 5 берез. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/spasibi-tovarishu-stalinu-za-shhaslive-radisne-ditinstvo.html>.
16. Семенченко М. Подолання страху [Електронний ресурс] / М. Семенченко // День. — 2012. — 3 жовт. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/podolannya-strahu>.
17. Скуба В. «Атмосфера людяності не постає на порожньому місці [Електронний ресурс] / В. Скуба // День. — 2013. — 9 лип. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/media/atmosfera-lyudyanosti-ne-postaie-na-porozhnому-misci>.
18. Торба В. Луганщина обрала німий страх [Електронний ресурс] / В. Торба // День. — 2014. — 26 трав. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/suspilstvo/luganshchina-obrala-nimiy-strah>.
19. Торба В. Отрута для щурів [Електронний ресурс] / В. Торба // День. — 2014. — 9 лип. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/suspilstvo/otruta-dlya-shchuriv>.
20. Торба В. Сон перемоги [Електронний ресурс] / В. Торба // День. — 2014. — 11 верес. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/blog/politika/son-peremogi>.
21. Учасники Євромайдану збирають кошти для волонтерки Лізи [Електронний ресурс] // День. — 2013. — 23 груд. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/news/231213-uchasniki-ievromaydanu-zbirayut-koshti-dlya-volonterkilizi>.
22. Ясавеев И. Конструирование социальных проблем средствами массовой коммуникации / И. Ясавеев. — Казань : Казанск. ун-т, 2004. — 200 с.